

Autoreferat

1. Imię i Nazwisko: Renata Nadobnik

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe – z podaniem nazw, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej

- Magister w zakresie filologii germańskiej, specjalność nauczycielska, Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Tadeusza Kotarbińskiego w Zielonej Górze (w tym semestr letni 1989 r. Pädagogische Hochschule Potsdam – Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Poczdamie), 19 czerwca 1991 r.; tytuł pracy magisterskiej: „Zum Wesen der Vorlesung – Merkmale von Textsorten des sachbetonten Informierens” (O istocie wykładu – cechy gatunków tekstów specjalistycznych o charakterze informacyjnym), Promotor: prof. dr hab. Helmut Liebsch.
- Uzyskanie pierwszego stopnia specjalizacji zawodowej w zakresie nauczania języka niemieckiego (Nr 159/I/99), Międzywojewódzka Komisja Kwalifikacyjna ds. Stopni Specjalizacji Zawodowej Nauczycieli, Zielona Góra, 17 marca 1999 r.
- Multiplikator nauczycieli języka niemieckiego szkół podstawowych i gimnazjów w Polsce, Akademie für Lehrerfortbildung und Personalführung, Dillingen an der Donau (Niemcy), 30 czerwca 2000 r.
- Egzaminator maturalny z języka niemieckiego (numer ewidencyjny: 633200667), Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Poznaniu, 15 grudnia 2000 r.
- Ukończone studia podyplomowe w zakresie „Informatyka w dydaktyce”, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Gorzowie Wielkopolskim, Instytut Zarządzania i Finansów, 21 czerwca 2001 r.
- Uzyskanie stopnia nauczyciela dyplomowanego (Nr 455/02), Kuratorium Oświaty w Gorzowie Wielkopolskim, 5 sierpnia 2002 r.
- Ukończone studia podyplomowe w zakresie „Pomiar dydaktyczny i ocenianie szkolne”, Uniwersytet Gdański, Wydział Nauk Społecznych, 19 lutego 2004 r. (z wyróżnieniem).
- Doktor nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa, Wydział Filologiczny Uniwersytetu Szczecińskiego, uchwałą Rady Wydziału Filologicznego z dnia 14 stycznia 2010 r.; tytuł rozprawy doktorskiej: „Znaczenie leksykografii bilingwalnej w dydaktyce języka niemieckiego w Polsce”, Promotor: prof. dr hab. Ryszard Lipczuk, Recenzenci: prof. UAM dr hab. Beata Mikołajczyk (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), prof. dr hab. Elżbieta Skorupska-Raczyńska (Akademia im Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim).

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych i edukacyjnych

1.09.1991 – 31.08.1995 I Liceum Ogólnokształcące im. Aleksandra Puszkina w Gorzowie Wielkopolskim (nauczyciel języka niemieckiego, uzyskanie stopnia nauczyciela mianowanego).

1.10.1992 – 30.09.1998 Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych w Gorzowie Wielkopolskim (lektor języka niemieckiego).

1.09.1998 – 31.08. 1999 Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Gorzowie Wielkopolskim (doradca metodyczny ds. języka niemieckiego).

od 1.09.1999 Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Gorzowie Wielkopolskim (konsultant ds. języka niemieckiego, uzyskanie stopnia nauczyciela dyplomowanego).

1.10.1998 – 30.09.2012 Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Gorzowie Wielkopolskim (lektor języka niemieckiego, od 2006 asystent, od 2010 r. wykładowca, od 1.08.2010 do 30.09.2012 kierownik Studium Języków Obcych).

1.10.2012 – 30.09.2015 Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim (Wydział Humanistyczny, adiunkt w Zakładzie Języka Niemieckiego, od 1.10.2012 kierownik Pracowni Badań nad Polsko-Niemieckimi Kontaktami Językowymi w Akademickim Centrum Badań Euroregionalnych PWSZ im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim działającym pod patronatem Instytutu Sławistyki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie).

od 1.10.2015 Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim (Wydział Humanistyczny, adiunkt w Zakładzie Języka Niemieckiego, kierownik Pracowni Badań nad Polsko-Niemieckimi Kontaktami Językowymi w Akademickim Centrum Badań Euroregionalnych AJP im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim działającym pod patronatem Instytutu Sławistyki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie).

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2017 r. poz. 1789)

a) tytuł osiągnięcia naukowego:

Monografia: *Sprachführer für Deutsch und Polnisch. Die Geschichte der Textsorte von ihren Anfängen bis zur Gegenwart in kontrastiver Darstellung* (Rozmówki dla języków niemieckiego i polskiego. Historia gatunku tekstu od jego początków do czasów współczesnych w ujęciu kontrastywnym)

b) autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzenci wydawniczy

Renata Nadobnik, *Sprachführer für Deutsch und Polnisch. Die Geschichte der Textsorte von ihren Anfängen bis zur Gegenwart in kontrastiver Darstellung* (Rozmówki dla języków

niemieckiego i polskiego. Historia gatunku tekstu od jego początków do czasów współczesnych w ujęciu kontrastywnym), (= *Schriften zur Vergleichbaren Sprachwissenschaft*, Bd. 25) (w ramach serii wydawniczej = *Rozprawy poświęcone językoznawstwu porównawczemu*, tom 25), Wydawnictwo Naukowe Verlag Dr. Kovač, Hamburg 2019, ss. 520.

Recenzent wydawniczy: dr hab. Joanna Szczęk (Uniwersytet Wrocławski)

c) omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

Głównym celem monografii była charakterystyka dwujęzycznych *rozmówek* jako gatunku tekstu. Została ona przeprowadzona na przykładzie pary językowej niemiecko-polskiej. W pracy tej materiał badawczy został ukazany z perspektywy diachronicznej – od pierwszych rozmówek polsko-niemieckich wydanych w Krakowie ok. 1520 r. do współczesnych opracowań (stan: marzec 2018 r.) – co pozwoliło w sposób kompleksowy określić właściwości typowe dla tego gatunku tekstu, z uwzględnieniem każdej fazy jego rozwoju, a także sprecyzować jego użyteczność w komunikacji interlingwalnej. Należy podkreślić, iż *rozmówki* nie były dotychczas przedmiotem badań lingwistyki tekstu.

Kluczowym aspektem realizacji ww. celu było sporządzenie pełnej bibliografii rozmówek skierowanych do Niemców i Polaków, które ukazały się na przestrzeni wieków. Zadanie to wykonałam m. in. w oparciu o liczne bibliografie, w tym np.: Karola Estreichera (1878-1906)¹, Wilhelma Engelmanna (1842, 1849, 1868)², Helmuta Glücka i Konrada Schrödera (2007)³, *Przegląd Bibliograficzny Księgarni Gebethnera i Wolffa* (1905-1912)⁴, *Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu* (1911)⁵. Wiele tytułów udało mi się odnaleźć również w wyniku kwerend, m. in. w Polskiej Bibliotece Narodowej w Warszawie, Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu, Austriackiej Bibliotece Narodowej w Wiedniu, Bibliotece Wolnego Uniwersytetu w Berlinie. Pojedyncze unikatowe egzemplarze, które nie figurują w zasobach bibliotecznych, pozyskałam w austriackich, niemieckich, polskich i czeskich antykwariatach.

W ramach przeprowadzonych prac badawczych uwzględniłam również wpływ czynników zewnętrznych (historycznych, politycznych, społecznych) determinujących zarówno rozpowszechnianie się *rozmówek*, jak i ewolucję ich formy i treści.

¹ Estreicher, Karol: *Bibliografia Polska*. Kraków 1878 – 1906.

² Engelmann, Wilhelm (Red.): *Bibliothek der neueren Sprachen oder Verzeichnis der in Deutschland besonders vom Jahre 1800 an erscheinenden Grammatiken, Wörterbücher, Chrestomathien, Lesebücher und anderer Werke, welche das Studium der lebenden europäischen Sprachen betreffen, wie auch derjenigen ausländischen Classiker, welche ebendasselbst vom Jahre 1800 bis zu Anfange des Jahres 1841 zum Abdrucke gekommen sind*. Leipzig 1842 (i następne wydania).

³ Glück, Helmut/Schröder, Konrad (opracowanie: Yvonne Pörzgen i Marcelina Tkocz): *Deutschlernen in den polnischen Ländern vom 15. Jahrhundert bis 1918. Eine teilkommentierte Bibliographie*. Wiesbaden 2007.

⁴ *Przegląd Bibliograficzny Księgarni Gebethnera i Wolffa*. Warszawa 1905 – 1912.

⁵ *Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu*. Rocznik ośmnasty. Toruń 1911 (dostępne: <http://kpbc.umk.pl/publication/6876>).

Dodatkowo podjęłam próbę określenia, czy w ramach organizacji makrostruktury rozmówek dla pary językowej niemiecko-polskiej można zaobserwować różnice w opracowaniach przeznaczonych dla niemieckich i polskich użytkowników.

Monografia wnosi niniejszym wkład w diachroniczno-kontrastywne badania w zakresie lingwistyki tekstu i jest odpowiedzią na dawno temu sformułowany dezyderat włączania w obręb analiz lingwistycznych gatunków tekstów związanych z codzienną komunikacją z uwzględnieniem ich historycznego rozwoju (m. in. Schenker 1977⁶: 143 n., Heinemann 2000⁷: 25 n.). Przeprowadzone badanie wpisuje się ponadto w postulowaną przez Nelly Heer (2010⁸: 471 n.) i Kirsten Adamzik (2011⁹: 367, 2012¹⁰: 61) potrzebę poszerzenia zakresu badań lingwistycznych o gatunki heterogeniczne wykazujące kompleksową budowę.

Rozmówki (niem. *Sprachführer*) są opracowaniami służącymi przede wszystkim jako pomoc w porozumiewaniu się podczas podróży w obcym kraju (lub do innych celów komunikacyjnych, także jako wsparcie w autonomicznym uczeniu się języków obcych). Głównym komponentem ich treści są wzorce zachowań językowych charakterystyczne dla typowych sytuacji życia codziennego. *Rozmówki* mogą zawierać ponadto informacje dot. wymowy, wiedzy socjokulturowej o danym kraju, skróconą gramatykę, indeksy wyrazów, słowniki czy też elementy graficzne. Odbiorcami tego typu opracowań są osoby, które nie znają języka kraju docelowego lub znają go bardzo słabo.

Przez stulecia *rozmówki* jako teksty w formie drukowanej były wykorzystywane do bezpośredniej komunikacji werbalnej. Potrzeby ich użytkowników w tym zakresie były zatem podstawowym czynnikiem, który wyzwał zmiany w obszarze ich makrostruktury. Na zjawisko to miał wpływ niewątpliwie także postęp cywilizacyjny człowieka. Również kreatywność autorów tych opracowań przyczyniła się do powstania nowych form i innowacyjnych rozwiązań. Tak więc z monomodalnego medium zawierającego początkowo tylko przykłady reakcji językowych *rozmówki* stały się konglomeratem zawierającym zbiory tekstów tworzących fizyczną całość, którym przyświeca niezmiennie ten sam cel, jakim jest zapewnienie ich odbiorcom skutecznej komunikacji w obcym kraju.

Materiał badawczy pracy obejmuje wszystkie typy *rozmówek* przeznaczonych dla Niemców i Polaków w historii tego gatunku tekstu, tj. zarówno opracowania w wersji drukowanej, jak i dostępne od niedawna w wersji elektronicznej (w formie online, e-booków oraz aplikacji na urządzenia mobilne typu smartfon, iPod czy iPhone) – łącznie 250 tytułów. Szczególną grupę tworzą *rozmówki*, które powstały na wyjątkowe potrzeby

⁶ Schenker, Walter: *Plädoyer für eine Sprachgeschichte als Textsortengeschichte. Dargestellt am Paradigma von Telefon, Radio, Fernsehen*. [W:] *Deutsche Sprache* (5) 1977, 141-148.

⁷ Heinemann, Wolfgang: *Textsorten. Zur Diskussion um Basisklassen des Kommunizierens. Rückschau und Ausblick*. [W:] K. Adamzik (Red.): *Textsorten. Reflexionen und Analysen*. Tübingen 2000/2007, 9-29.

⁸ Heer, Nelly: *Aufgaben im Schulbuch aus textlinguistischer Sicht. Zur intra- und intertextuellen Orientierung*. [W:] E. Matthes/S. Schütze (Red.): *Aufgaben im Schulbuch*. Bad Heilbrunn 2011, 43-55.

⁹ Adamzik, Kirsten: *Textsortennetze*. [W:] S. Habscheid (Red.): *Textsorten, Handlungsmuster, Oberflächen. Typologien der Kommunikation*. Berlin - Boston. 2011, 367-385.

¹⁰ Adamzik, Kirsten: *Kontrastive Textologie am Beispiel des Schulbuchs*. [W:] *Tekst i Dyskurs - Text und Diskurs* 5/2012, 53-91

komunikacyjne wynikające z ważnych wydarzeń historycznych lub społecznych (np. wojny, przystąpienie Polski do Unii Europejskiej, wykonywanie pracy za granicą, wymiana młodzieży) – łącznie 59 tytułów.

Przeważająca większość rozmówek dla pary językowej niemiecko-polskiej występuje w formie drukowanej. Opracowania te mają najczęściej format kieszonkowy o wymiarach ok. 11 cm x 15 cm i liczą ok. 180-240 stron. Tylko niektóre wcześniejsze wydania z XVII i XVIII w. (niekiedy także współczesne) są bardziej obszerne, a ich objętość przekracza 300 stron, np. „Viertzig Dialogi” (Volckmar 1631, 342 ss.), „Enchiridion Polonicum” (Moneta 1720, 422 ss.), „Rozmówki niemieckie” (Ziebart/Ziebart 1979: 335 ss.) czy też „Rozmówki niemieckie” (Pawlikowska 2013, 436 ss.).

Podstawowym materiałem badawczym, który posłużył do określenia charakterystycznych cech *rozmówek* jako gatunku tekstu były opracowania w wersji drukowanej przeznaczone dla podróżnych. Pozostałe typy rozmówek, ze względu na ich wyjątkowy charakter lub specyficzną formę, zostały w tej pracy wyszczególnione i krótko opisane.

W oparciu o przyjętą koncepcję treści pracy zostały podzielone na sześć rozdziałów.

W części wstępnej, obok celów i opisu metodologii badań, znajduje się także prezentacja materiału badawczego, w ramach której odniosłam się również do autorów omawianych opracowań. *Rozmówki polsko-niemieckie* i *niemiecko-polskie* tworzyli głównie nauczyciele języka niemieckiego i polskiego, w mniejszym stopniu także językoznawcy.

W pierwszym rozdziale został zaprezentowany stan badań w zakresie lingwistyki tekstu w odniesieniu do prac badawczych o profilu diachroniczno-kontrastywnym. Ponadto zostały tu uwzględnione opracowania poświęcone rozmówkom językowym dla Niemców i Polaków w kontekście europejskim. Chodzi tu o prezentację pierwszych opracowań dwu- i wielojęzycznych dla języków niemieckiego i polskiego w połączeniu z innymi językami. Uwzględnione zostały przy tym języki bezpośredniego kontaktu, tj. włoski, francuski, holenderski, angielski, duński, norweski, szwedzki, estoński, łotewski, litewski, rosyjski, czeski i węgierski, w tym także łaciński – jako język, który w Europie pełnił szczególną rolę komunikacyjną. Przeprowadzone w tym zakresie badanie potwierdziło, iż powstawanie *rozmówek* jako gatunku tekstu jest nierozłącznie związane z potrzebami komunikacyjnymi użytkowników języka. Można przy tym także zaobserwować, że w odniesieniu do języków spokrewnionych, takich jak np.: niemiecki, holenderski, duński, norweski, szwedzki, angielski – jako języków germańskich czy też polski, czeski i rosyjski – jako języków słowiańskich, dwujęzyczne rozmówki powstały znacznie później, niż w przypadku języków niespokrewnionych (np. niemiecki i polski). Podobieństwo języków umożliwiło bowiem skuteczną semikomunikację, czyli osiągnięcie podstawowych celów komunikacyjnych za pomocą języków ojczystych.

W rozdziale tym – w oparciu o źródła polsko- i niemieckojęzyczne z zakresu językoznawstwa, bibliotekoznawstwa, historii, glottodydaktyki czy też archeologii – zostały ukazane następnie wyniki badań poświęconych rozmówkom polsko-niemieckim i niemiecko-polskim. Przeważająca część zrealizowanych prac badawczych w tym

zakresie dotyczy wybranych starodruków z XVI i XVII wieku w kontekście ich wykorzystania jako materiałów dydaktycznych (m. in.: Pniewski 1937¹¹, Tync 1952¹², Zarębski 1995¹³, Dąbrowska 2003¹⁴, 2016¹⁵, Glück 2002¹⁶). Pierwsze rozmówki polsko-niemieckie i niemiecko-polskie są postrzegane ponadto jako dziedzictwo kultury polskiej i niemieckiej (m. in.: Mańkowski 1911¹⁷, Lewicka-Kamińska 1961¹⁸, Kucharska/Walecki 1998¹⁹, Maier 2003²⁰), w tym także jako źródło polskiego, rzadziej niemieckiego języka (m. in.: Mayenowa 1955²¹, Zwoliński 1960²², Bieder 1975²³, Dąbrowska 2004²⁴, Burzyńska-Kamieniecka 2013²⁵). Opracowania te posłużyły także jako materiał źródłowy dostarczający ciekawych informacji nt. życia społeczno-kulturalnego minionych epok (m. in.: Słomczyńska 1977²⁶, Kizik 2005²⁷).

-
- 11 Pniewski, Władysław: *Niemcy śląscy uczą się od wieków po polsku*. Instytut Śląski w Katowicach. Seria III. Komunikat Nr. 9. Katowice 1937, 1-5.
- 12 Tync, Stanisław: *Toruńska szkoła polska dla Niemców (1568 – 1793)*. [W:] Przegląd Zachodni. Rocznik VIII, t. 3, 1952, 433-474.
- 13 Zarębski, Ignacy: *Rola języka polskiego w nauczaniu szkolnym w Polsce XVI wieku*. Wrocław 1955.
- 14 Dąbrowska, Anna: *Polish as a Foreign Language*. [W:] D. Michułka/M. Leinonen (Red.): *Poland an Politics, Culture, Literature and Education. Papers from the 1st Finnish-Polish seminar held 21.03.2002 in Tampere*. Tampere 2003, 107-116.
- 15 Dąbrowska, Anna: *Wokabularz, Enchiridion, Donat, Summarsz, Goniec, Manualik ... – Tytuły dawnych księzek do nauczania cudzoziemców języka polskiego*. [W:] M. Zaśko-Zielińska/M. Misiak/]. Kamieniecki/T. Piekot (Red.): *Lingua et gaudium. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Janowi Miodkowi*. Wrocław 2016, 231-246.
- 16 Glück, Helmut: *Deutsch als Fremdsprache in Europa vom Mittelalter bis zur Barockzeit*. Berlin – New York 2002.
- 17 Mańkowski, Alfons: *Dzieje drukarstwa i piśmiennictwa polskiego w Prusiech Zachodnich wraz z szczególną bibliografią druków polskich zachodniopruskich*. [W:] Roczniki Towarzystwa Naukowego. Rocznik 18. Toruń 1911, 79-152.
- 18 Lewicka-Kamińska, Anna: *Pod jakim tytułem ukazał się „Wokabularz” Wietora?* [W:] Przegląd Biblioteczny XXIX (1) 1961, 159-163.
- 19 Kucharska, Elżbieta/Walecki, Wacław (ed.): *Dajcie mi za nie pół trzecia grosza ... Gebt mir dorfür dritthalb groschen...*. Kraków – Krakau 1998.
- 20 Maier, Ingrid: *Jako drogo schynkwyq tho wino. Wie tewer schenckt man den weyn. Ein wenig bekanntes polnisch-deutsches Gesprächsbüchlein aus dem ersten Viertel des 16. Jahrhunderts*. [W:] Slovo. Journal of Slavic Languages, Literatures and Cultures 49. Uppsala 2003, 5-41.
- 21 Mayenowa, Maria R.: *Walka o język w życiu i literaturze staropolskiej*. Warszawa 1955.
- 22 Zwoliński, Przemysław: *Prowincjonalizmy pomorskie w polszczyźnie XVI i XVII w.* [W:] Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego XIX. 1960, 157-167.
- 23 Bieder, Margarete: *Das polnisch-deutsche Vokabularium aus der Krakauer Offizin des H. Vietor, gedruckt im Jahre 1539*. Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades an der philosophischen Fakultät der Universität Wien. Wien 1975.
- 24 Dąbrowska, Anna: *Wie spreche ich mit meinen polnischen Landarbeitern? Johanna Malchera jako przykład nietypowych rozmówek niemiecko-polskich*. [W:] I. Kamińska-Szmaj (Red.): *Od starożytności do współczesności. Język – kultura – literatura. Księga poświęcona pamięci profesora Jerzego Woroncza*. Wrocław 2004, 323-330.
- 25 Burzyńska-Kamieniecka, Anna: *Sposoby językowego komunikowania się w dawnej szkole (na przykładzie XVII-wiecznych rozmówek do nauczania języka polskiego jako obcego)*. [W:] A. Burzyńska-Kamieniecka/A. Libura (Red.): *Sapientia ars vivendi. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesor Annie Dąbrowskiej*. Wrocław 2013, 251-261.
- 26 Słomczyńska, Otylia: *Unikatowy egzemplarz dzieła Jana Ernestiego*. [W:] *Studia o książce*. Wrocław – Warszawa – Kraków 1977, 85-95.
- 27 Kizik, Edmund: *Nicolausa Volckmara „Viertzig Dialogi“ 1612 źródło do badań nad życiem codziennym w dawnym Gdańsku*. Gdańsk 2005.

Drugi rozdział zawiera ramy teoretyczne przeprowadzonego badania. Zostały one określone w oparciu o funkcję, jaką pełnią rozmówki (= efektywne porozumiewanie się), a także w odniesieniu do kompleksowej, stale zmieniającej się struktury tego gatunku tekstu. Ze względu na to, iż *rozmówki* są konglomeratem różnych (gatunków) tekstów do ich opisu zostały wykorzystane osiągnięcia w zakresie różnych obszarów językoznawstwa, w tym m. in.: fonetyki/fonologii, badań nad dialogiem, leksykografii, frazeologii, semiotyki, lingwistyki obrazu, dydaktyki języków obcych, ale także kulturologii czy też psychologii. Opracowane tu instrumentarium terminologiczne – odnoszące się do obszarów koncepcyjnych, których motywem przewodnim jest *komunikacja* – posłużyło do charakterystyki materiału badawczego w części empirycznej pracy.

Wyróżnione zostały tu cztery obszary, w tym pierwszy, zatytułowany *Język i komunikacja*, traktuje język jako podstawowy środek komunikacji międzyludzkiej. W tej części pracy został szczegółowo wyjaśniony również termin *kompetencja komunikacyjna*. Niezbędne było tu ponadto rozróżnienie pomiędzy językiem mówionym a pisanym, co jest kluczowe zarówno w sposobie użycia rozmówek, jaki i przy ich opisie jako gatunku tekstu występującego głównie w formie drukowanej, a znajdującego zastosowanie w bezpośredniej komunikacji *face-to-face*. Wybrane modele teoretyczne w tym zakresie posłużyły również do precyzyjnego określenia sposobów wykorzystania rozmówek w praktyce. Istotne miejsce w podjętym w tej części pracy opisie teoretycznym zajmują ponadto wzorce zachowań językowych rozumiane jako formy rutynowe, które w postaci pojedynczych zdań wzorcowych (niem. *Mustersätze*) lub elementów dialogowych, stanowią główny komponent badanych opracowań. Uwzględnione zostało tu ponadto odniesienie do wybranych form komunikacji niewerbalnej (elementów graficznych i gestów), która zajmuje istotne miejsce szczególnie w najnowszych opracowaniach rozmówek.

Drugi obszar dotyczy odtwarzania języka (niem. *Sprachwiedergabe*), w którym kluczowym aspektem jest płaszczyzna fonetyczna języka i sposób jej przekazu. Chodzi tu o zapis dźwiękowej formy znaków językowych (transkrypcja fonetyczna i transliteracja), ale także o odtwarzanie dźwięku za pomocą środków technicznych. Wzorce wymowy są bowiem często spotykanym elementem treści rozmówek.

W trzecim obszarze zatytułowanym *Opis języka* (niem. *Sprachbeschreibung*) został przedstawiony system językowy rozumiany z jednej strony jako system znaków (leksykon), z drugiej strony natomiast jako system reguł ich łączliwości (gramatyka). W tej części pracy zaprezentowałam pierwsze opracowania gramatyczne zawierające opis języka niemieckiego i polskiego jako obcego, zdefiniowałam ponadto termin *gramatyka użytkowa* (niem. *Gebrauchsgrammatik*), a także odniosłam się do roli dwujęzycznych opracowań słownikowych w kontekście komunikacji interlingwalnej i wyjaśniłam podstawowe pojęcia związane z warsztatem leksykograficznym. Zarówno skrócona gramatyka języka polskiego i niemieckiego, jak i dwujęzyczne indeksy wyrazów czy też dwujęzyczne słowniki tworzą często makrostrukturę rozmówek dla pary językowej niemiecko-polskiej.

Ostatni element tej części pracy pt. *Kommunikation und Textherstellung* (pol. *Komunikacja a tworzenie tekstu*) zawiera wyjaśnienie pojęcia *tekst*, jak również innych terminów z nim związanych, w tym m. in.: kryteria tekstualności, gatunek tekstu, funkcja tekstu czy też intertekstualność. Dla celów przeprowadzonego badania przyjęłam definicję *tekstu* za Klausem Brinkerem (1973²⁸, 1985²⁹), który traktuje ten termin w bardzo szerokim ujęciu jako nierozłączny element aktu komunikacyjnego powiązanego z aspektami socjologicznymi. Zgodnie z ww. założeniem teksty mogą przyjmować zarówno formę werbalną, jak i niewerbalną. Teksty i gatunki tekstów mogą być zatem multimodalne, tj. zawierać oprócz komponentów językowych elementy innych systemów znakowych, jak np. gesty, mimika, elementy graficzne.

W związku z powyższym *rozmówki* należy traktować jako szczególny gatunek tekstu składający się z wielu komponentów (konglomerat wzajemnie powiązanych tekstów – por. Heer (2011) i Adamzik (2012)). Dlatego poszczególne egzemplarze *rozmówek* mogą się znacznie od siebie różnić. Wpływ na różnorodność form w obrębie tego gatunku tekstu warunkują (zgodnie z kryteriami opracowanymi przez Heinemann/Heinemann 2002³⁰: 147): medium (wersje drukowane i multimedialne), sytuacja komunikacyjna (rozmówki przeznaczone do podróży, do celów specjalnych, formy mieszane), struktura tekstu (w zależności od liczby języków, skopusu – rozmówki polsko-niemieckie lub niemieckopolskie, organizacji/uszeregowania treści czy też sposobu użycia – np. poprzez odczytanie wybranych zdań lub wskazanie ich palcem czy też odtworzenie wybranych sekwencji za pomocą nośnika dźwięku).

Ze względu na podobieństwo funkcjonalne tekstów/gatunków tekstów tworzących makrostrukturę *rozmówek* można traktować je (w oparciu o typologię opracowaną przez Kirsten Adamzik (2011) w nawiązaniu do koncepcji Josefa Kleina (1991³¹, 2000³²) i Wenera Holly (2011)³³) jako *sieci tekstów* (niem. *Textsortennetze*) występujące w obrębie jednego gatunku tekstu. Z perspektywy bliskości przestrzennej poszczególnych tekstów tworzących w rozmówkach fizyczną całość można je uznać również za *zbiory tekstów* (niem. *Textsammlungen*), szczególnie w kontekście ich globalnego celu, jakim jest skuteczne porozumiewanie się w obcym kraju. Natomiast ze względu na możliwości ich wykorzystania w różnych sytuacjach komunikacji językowej można traktować *rozmówki* ponadto jako jedyną w swoim rodzaju *rodzinę gatunku tekstu* (niem. *Textsortenfamilie*).

²⁸ Brinker, Klaus: *Zum Textbegriff in der heutigen Linguistik*. [W:] H. Sitta/K. Brikner (Red.): *Studien zur Texttheorie und zur deutschen Grammatik. Festgabe für Hans Glinz zum 60. Geburtstag*. Düsseldorf 1973, 9-41.

²⁹ Brinker, Klaus: *Linguistische Textanalyse. Eine Einführung in Grundbegriffe und Methoden*. Berlin 1985.

³⁰ Heinemann, Wolfgang/Heinemann, Margot: *Grundlagen der Textlinguistik. Interaktion – Text – Diskurs*. Tübingen 2002.

³¹ Klein, Josef: *Politische Textsorten*. [W:] K. Brinker (Red.): *Aspekte der Textlinguistik*. Hildesheim 1991, 245-278.

³² Klein, Josef: *Intertextualität, Geltungsmodus, Texthandlungsmuster. Drei vernachlässigte Kategorien der Textsortenforschung – exemplifiziert an politischen und medialen Textsorten*. [W:] K. Adamzik (Red.): *Textsorten. Reflexionen und Analysen*. Tübingen 2000, 31-44.

³³ Holly, Werner: *Medien, Kommunikationsformen, Textsortenfamilien*. [W:] S. Habscheid (Red.): *Textsorten, Handlungsmuster, Oberflächen. Linguistische Typologien der Kommunikation*. Berlin 2011, 144-163.

Trzeci rozdział jest poświęcony *rozmówkom* jako gatunkowi tekstu ze szczególnym uwzględnieniem opracowań przeznaczonych dla pary językowej polsko-niemieckiej. Dla zobrazowania ich istoty zostały zaprezentowane najpierw główne komponenty je współtworzące. Przeprowadzona w tym zakresie analiza o charakterze diachronicznym dostarczyła informacji, kiedy dany element treści pojawił się po raz pierwszy. Następnie została podjęta próba zdefiniowania terminu *rozmówki*, ponieważ ten gatunek tekstu nie został dotychczas uwzględniony w leksykonach językoznawczych, a jego wyjaśnienia podawane w słownikach języka niemieckiego i polskiego znacznie się od siebie różnią i nie oddają ponadto w pełni charakterystycznych jego właściwości. W tej części pracy została dokonana również typologizacja rozmówek (według takich kryteriów, jak: liczba języków, skopus, medium, sposób organizacji wzorców zachowań językowych, sposób użycia, cel użycia) oraz określona grupa ich odbiorców. Szczególne miejsce zajmuje tu krótka charakterystyka rozmówek, które powstały w wyniku specyficznych potrzeb komunikacyjnych Niemców i Polaków. Tę część pracy zamykają informacje dotyczące potencjału dydaktycznego dwujęzycznych rozmówek.

W czwartym rozdziale rozmówki dla pary językowej niemiecko-polskiej zostały przedstawione w ujęciu chronologicznym na tle wydarzeń historycznych, politycznych i społecznych, które miały istotny wpływ na powstanie i rozwój tego gatunku tekstu. Informacje w tym zakresie zostały połączone z analizami o charakterze kwantytatywnym, aby zobrazować wpływ czynników zewnętrznych na liczebność rozmówek. Uzyskane na ten temat dane dostarczają wiedzy, iż w pierwszych czterech stuleciach pozycja rozmówek na rynku wydawniczym była porównywalna. Do XVIII wieku opracowania te były przeznaczone głównie dla obydwu grup odbiorców lub też przez nie w takim samym stopniu wykorzystywana. W XIX w. obserwuje się większą liczbę opracowań dedykowanych Niemcom, podobnie jak w wieku następnym. Od XX wieku liczba rozmówek dla pary językowej niemiecko-polskiej (z uwzględnieniem wszystkich nakładów) diametralnie wzrasta, osiągając na początku XXI wieku rozmiary dotychczas niespotykane, co ma bezpośredni związek z intensyfikacją kontaktów polsko-niemieckich. Przy czym na stan obecny liczba tytułów wydanych dla polskich użytkowników jest znacznie wyższa niż dla odbiorców niemieckich. W rozdziale tym zostały wymienione ponadto miejsca, w których poddane badaniu opracowania były drukowane na przestrzeni wieków.

Znaczną część monografii zajmuje rozdział piąty, w którym zostały zaprezentowane wyniki szczegółowej analizy makrostruktury badanych rozmówek. Obejmują one: część wstępną, wzorce zachowań językowych (formy rutynowe), informacje dot. wymowy (transkrypcja, transliteracja, zapisy dźwiękowe), komponenty leksykograficzne (indeksy wyrazów, słowniki), informacje gramatyczne, elementy graficzne (np. mapy, rysunki, zdjęcia), treści informacyjne zawierające wiedzę na temat danego kraju (Polski i Niemiec, a także innych krajów niemieckojęzycznych), jak i komponenty treści o niskiej frekwencyjności (np. modlitwy, listy, teksty reklamowe) występujące jednostkowo lub w nielicznych badanych opracowaniach. W przeprowadzonym w tym zakresie badaniu opracowania przeznaczone dla Niemców i dla Polaków zostały omówione oddzielnie.

W szóstym rozdziale o charakterze podsumowującym dokonałam zestawienia otrzymanych wyników (w formie tabelarycznej), które opatrzyłam komentarzem, wskazując na funkcję poszczególnych komponentów treści rozmówek. Zestawienie to ma wymiar kontrastywny, tak aby można było porównać formę i zakres występowania poszczególnych elementów makrostruktury w opracowaniach dla obu grup odbiorców. W tej części pracy wysunęłam ponadto propozycje możliwości kontynuacji prac badawczych nad tym gatunkiem tekstu.

Monografię zamyka wykaz badanych opracowań, poczynwszy od pierwszych rozmówek „Colloquia puerilia polono-germanica” (ok. 1520 r.) po wydania z początku 2018 r. Na pierwszym planie zostały zestawione rozmówki występujące w formie drukowanej przeznaczone przede wszystkim dla podróżujących. Ich układ ma porządek chronologiczny. W oparciu o dostępne źródła przy każdym tytule przytoczyłam ponadto daty kolejnych nakładów, aby zobrazować, w jakim wymiarze opracowania te były wykorzystywane. Niektóre z nich, jak na przykład „Viertzig Dialogi” Mikołaja Volckmara (1612), były wydawane nieprzerwanie przez ponad sto lat. Sporządzona bibliografia zawiera również dodatkowe informacje dot. materiału badawczego, szczególnie w odniesieniu do starodruków. W dalszej kolejności zostały zestawione rozmówki w formie online, w formie aplikacji na urządzenia mobilne oraz e-hooki. Wykaz rozmówek zamykają opracowania wydane na specjalne potrzeby komunikacyjne oraz pojedyncze inne rozmówki (w tym wielojęzyczne lub dla innych języków), które pomogły mi bliżej określić właściwości badanego gatunku tekstu.

Na końcu znajduje się wykaz wykorzystanej przeze mnie literatury przedmiotu, w tym źródła polsko-, niemiecko- i angielskojęzyczne, a także zestawienie tabel zawierających dane dotyczące poszczególnych elementów makrostruktury w ujęciu kontrastywnym dla polskich i niemieckich odbiorców.

Z przeprowadzonych szczegółowych analiz materiału badawczego można sformułować następujące wnioski natury ogólnej.

Rozmówki dla pary językowej niemiecko-polskiej wykazują wysoki poziom podobieństwa w obszarze makrostruktury, co przemawia za ich interkulturowym charakterem. Świadczy o tym przede wszystkim obecność poszczególnych elementów tworzących ich treści. Analizy porównawcze dostarczyły niemniej informacji o obszarach, w obrębie których można dostrzec różnice. Dotyczą one przede wszystkim czasu wprowadzania poszczególnych komponentów treści, a także wymiaru ich występowania w poszczególnych egzemplarzach. Dla zilustrowania ww. zjawisk podam kilka przykładów. Zestawienia napisów informacyjnych pojawiły się po raz pierwszy w opracowaniu skierowanym do Niemców z roku 1913. Ten element treści pojawił się w rozmówkach dla Polaków w 1957 r. Pierwsze praktyczne wskazówki dot. organizacji życia społecznego (np. godziny otwarcia sklepów, rezerwacja noclegów, środki transportu) można znaleźć w opracowaniu z 1933 roku dla polskich odbiorców, podczas gdy informacje na ten temat w rozmówkach przeznaczonych dla niemieckich użytkowników zostały podane 30 lat później.

W zakresie wymiaru występowania poszczególnych komponentów treści można zaobserwować na przykład, że dla odbiorców niemieckich w wielu rozmówkach przewidziano dodatkowe strony służące do sporządzania notatek na własne potrzeby. Dla polskich użytkowników ten element treści występuje w trzech opracowaniach. Ogólne informacje geograficzne natomiast występują częściej w rozmówkach skierowanych do polskich odbiorców. Dane w tym zakresie można odnaleźć w jednym opracowaniu przeznaczonym dla Niemców.

Ponadto na podstawie wydanej ostatnio specjalnej edycji rozmówek w wersji równoległej dla Niemców („Sprachführer in Bildern Polnisch”) i Polaków („Niemieckie rozmówki obrazkowe”)(Mrowiński/Wirth/Dralle/Bertz 2017) można dostrzec tendencję dążenia do nadania temu gatunkowi tekstu uniwersalnego charakteru. Podobne zjawisko miało miejsce w odniesieniu do dawnych opracowań, np. z XVII czy też XVIII w., które były przeznaczone dla obydwu grup odbiorców. W tym kontekście można jednoznacznie potwierdzić, że ukierunkowanie *rozmówek* na jedną grupę odbiorców pozwala na szerszy przekaz informacji dot. specyfiki kraju docelowego (kulturemów) i wiedzy o jego języku, jak np. skróconej gramatyki. Dzięki temu użytkownik rozmówek pozyskuje w szerszym wymiarze wgląd w wielowymiarowość języka i sposobów jego użycia. W tego typu opracowaniach zawarte są często także inne treści wspomagające nie tylko komunikację w wymiarze werbalnym, lecz także w wymiarze zachowań (np. stosowanie form adresatywnych/sposób witania się).

Przeprowadzone badanie dostarczyło nie tylko szerokiej wiedzy na temat historii rozwoju *rozmówek* jako szczególnego gatunku tekstu w ujęciu kontrastywnym na przykładzie pary językowej niemiecko-polskiej, ale także pozwoliło odkryć ich szeroki potencjał badawczy. Opracowania te są bowiem interesującym materiałem źródłowym, który może być wykorzystany do dalszych badań zarówno w aspekcie historycznym, kulturologicznym, jak i w obrębie wielu dziedzin językoznawczych (m. in. frazeologii, dialektologii, leksykografii, leksykologii, lingwistyki obrazu, lingwistyki tekstu, dydaktyki języków obcych). Na szczególną uwagę zasługuje ponadto perspektywa rozwoju tego gatunku tekstu. Kluczowa wydaje się przy tym kwestia możliwości i/lub potrzeby dalszego poszerzania lub modyfikowania makrostruktury *rozmówek*, co jest ich inherentną cechą, w obliczu dynamicznie rozwijających się systemów translacyjnych powszechnie dostępnych m. in. w mobilnych urządzeniach typu smartphone. W związku z powyższym nie można wykluczyć, że nowoczesne technologie w ww. zakresie wyprą w najbliższej przyszłości *rozmówki*, przyczyniając się niniejszym do wygaszenia tego gatunku tekstu o wielowiekowej tradycji sięgającej starożytności.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

W moim dorobku naukowym, który obejmuje ponadto (po uzyskaniu stopnia doktora) dwie monografie autorskie, 6 artykułów w czasopismach, 19 rozdziałów w monografiach, cztery recenzje (wszystkie ukazały się w czasopismach), współautorstwo niemiecko-

polskiego słownika frazeologicznego, redakcję naukową sześciu monografii, a także jedno opracowanie o charakterze dydaktycznym, można wyróżnić trzy główne obszary badawcze, tj. leksykografię, glottodydaktykę i frazeologię/frazeografię.

5.1 Leksykografia

Przeprowadzone przeze mnie badania w zakresie leksykografii odnoszą się przede wszystkim do aspektów dwujęzycznej leksykografii pedagogicznej. Najszerzej dziedzina ta została zgłębiona przeze mnie w mojej pracy doktorskiej, w której dokonałam charakterystyki makro- i mikrostruktury polsko-niemieckich i niemiecko-polskich słowników szkolnych oraz oceny ich użyteczności w praktyce szkolnej w Polsce, uwzględniając przy tym także regulacje prawne mające wpływ na proces kształcenia językowego. W pracy tej istotne miejsce zajął ponadto opis badania ankietowego, które przeprowadziłam wśród uczniów wszystkich typów szkół (738 ankietowanych z południowej części województwa zachodniopomorskiego i północnej części województwa lubuskiego), aby uzyskać informacje, w jakim wymiarze i w jaki sposób słowniki są wykorzystywane w procesie uczenia się języka niemieckiego. Wyniki badań w tym zakresie zostały opublikowane w formie monografii nt. „Znaczenie słowników bilingwalnych w dydaktyce języka niemieckiego w Polsce” (2010) (poz. II B1 w wykazie opublikowanych prac naukowych – załącznik 4).

Kolejnym opracowaniem podejmującym wskazany obszar badawczy jest monografia „Elementy leksykograficzne w podręcznikach do nauczania języka niemieckiego w Polsce” (2013) (poz. II B2). Przedstawiłam w niej wyniki analizy komponentów leksykograficznych (glosariuszy) występujących w podręcznikach do nauczania języka niemieckiego jako obcego. W pracy tej są zawarte charakterystyki słowniczków podręcznikowych zarówno w wybranych podręcznikach dawnych (od XVI wieku), jak i wszystkich podręcznikach współczesnych dopuszczonych do użytku szkolnego w Polsce od roku 1999. Przeprowadzone działania w tym zakresie pozwoliły określić jakość i użyteczność badanych elementów treści podręcznikowych. Dodatkowym aspektem badawczym była weryfikacja obecności w podręcznikach form zaznajamiania uczniów ze sposobami korzystania z pomocy leksykograficznych, co jest postulowane w treściach *podstawy programowej kształcenia ogólnego w zakresie nauczania języków obcych*.

Ekwiwalentom we współczesnych słowniczkach podręcznikowych poświęciłam ponadto opracowanie „Ocena poprawności ekwiwalentów w słowniczkach dwujęzycznych w podręcznikach do nauczania języka niemieckiego” (2010) (poz. II B3). Słowniczeki podręcznikowe z XX wieku stanowią natomiast temat mojego kolejnego badania, którego wyniki ukazały się w formie rozdziału w monografii nt. „Die deutsche Sprache des ausgehenden 20. Jahrhunderts aus polnischer Sicht” (Język niemiecki minionego XX wieku z polskiej perspektywy) (Hamburg 2016) (poz. II B18).

W zakresie leksykografii opracowałam ponadto szereg innych prac badawczych, które ukazały się w formie rozdziałów w monografiach zbiorowych. W oparciu o słowniki

szkolne polsko-niemieckie i niemiecko-polskie poddałam szczegółowym analizom ich obszar makrostruktury, skupiając się na lematyzowanym w nich słownictwie religijnym (2010) (poz. II B5), słownictwie odnoszącym się do opisu cech charakteru człowieka (2011) (poz. II B6), opisu człowieka jako bliźniego (2011) (poz. II B9) czy też opisu osobliwości świata podwodnego (2015) (poz. II B16). Słowniki szkolne posłużyły mi ponadto do zilustrowania obszarów, które są pomijane w opracowaniach leksykograficznych, co ma szczególne znaczenie w wymiarze dydaktycznym (2012) (poz. II B11). Na przykładzie *Wielkiego Słownika Polsko-Niemieckiego PWN* pod red. Józefa Wiktorowicza i Agnieszki Frączek ukazałam poza tym możliwości wykorzystania słownika jako narzędzia wspierającego komunikację między narodami (2010) (poz. II B4).

W dwóch kolejnych opracowaniach (2011, 2012) (poz. II B7, II B12) zamieszczonych w czasopiśmie „Linguistische Treffen in Wrocław” przedstawiłam w wymiarze diachronicznym rozwój warsztatu leksykograficznego od XV wieku do czasów współczesnych. Ponadto w czasopiśmie „Germanica Wratislaviensia” ukazał się mój artykuł (2012) (poz. II B10) poświęcony użyteczności badań kontrastywnych w tworzeniu narzędzi leksykograficznych przeznaczonych do użytku szkolnego. Opracowanie to zostało wyróżnione przez Redaktorów ww. czasopisma.

W „E-Portfolio” z 2013 r. (poz. II B39), które jest pokłosiem międzynarodowego projektu poświęconego wielojęzyczności w europejskich szkołach (AMuSE – Approaches to Multilingual Schools in Europe) (poz. II F2), przedstawiłam natomiast propozycje kreatywnego wykorzystania słowników w pracy na lekcjach języka niemieckiego jako obcego. Opracowanie to ma charakter dydaktyczny, gdyż zawiera również szereg ćwiczeń językowych, które mogą znaleźć zastosowanie w praktyce szkolnej.

5.2 Glottodydaktyka

W obszarze glottodydaktyki część moich badań łączy się z zagadnieniami związanymi z praktycznym wykorzystaniem opracowań leksykograficznych, o czym nadmieniałam powyżej. Poza tym w monografii z 2013 r. (poz. II B2) poświęciłam jeden rozdział podręcznikom do nauczania języka niemieckiego na ziemiach polskich w ujęciu diachronicznym, od średniowiecza do czasów współczesnych. Praca ta wpisuje się zatem również w badania nad historią dydaktyki języków obcych w Polsce.

W artykule „Deutsch für Jungen – Deutsch für Mädchen” (Język niemiecki dla chłopców – Język niemiecki dla dziewcząt) (2013) (poz. II B13) przedstawiłam natomiast zróżnicowanie tematyczne tekstów w dziewiętnastowiecznych podręcznikach szkolnych przeznaczonych do nauczania języka niemieckiego chłopców i dziewcząt. Materiał ten dostarcza ciekawych informacji w zakresie treści, z jakimi była konfrontowana młodzież obu płci w procesie kształcenia językowego ww. okresie.

W kolejnym opracowaniu (2014) (poz. II B14) wykazałam na kilku wybranych przykładach użyteczność rozmówek polsko-niemieckich w dydaktyce języka niemieckiego w kontekście wymagań edukacyjnych w Polsce.

W rozdziale pt. „Kreatywna kontrola postępów uczniów w nauce języków obcych” (2015) (poz. II B17) zaproponowałam wykorzystanie testów fabularycznych w diagnostyce edukacyjnej. Zaletą tego typu narzędzi pomiaru dydaktycznego jest ich forma, która pozwala z jednej strony na włączenie dodatkowych elementów kształcących, z drugiej strony jest bardzo przyjazna uczniom, co w kontekście edukacyjnym, w tym weryfikacji osiągnięć językowych uczniów, może mieć duże znaczenie.

W rozdziale zatytułowanym „Der Klassenraum als Inspiration bei der Fremdsprachenvermittlung (aus der Sicht der Deutschlehrkräfte)” (Sala lekcyjna inspiracją w procesie nauczania języków obcych – z perspektywy nauczycieli) z 2016 r. (poz. II B20) przedstawiłam wyniki badań poświęconych roli przestrzeni klasowej w kontekście nauczania języków obcych. Dodatkowym elementem treści tego opracowania jest ponadto prezentacja wyników przeprowadzonego przeze mnie w tym zakresie badania ankietowego wśród nauczycieli języka niemieckiego województwa lubuskiego. Badanie to zostało zrealizowane w ramach projektu we współpracy z Instytutem Goethego w Warszawie (poz. II F3).

W rozdziale „The role of dictionaries in the foreign language didactics – a diachronic perspective” (Rola słowników w dydaktyce języków obcych w ujęciu diachronicznym) (2017) (poz. II B21) skonfrontowałam najbardziej znane wywodzące się z językoznawstwa teoretyczne koncepcje dot. języka jako systemu oraz sposobów jego akwizycji dla potrzeb glottodydaktyki (teorie asocjacyjne i kognitywne) z rolą słowników jako materiałów edukacyjnych wykorzystywanych w procesie kształcenia językowego. Na ten temat pisałam także we wspomnianej powyżej monografii „Znaczenie słowników bilingwalnych w dydaktyce języka niemieckiego w Polsce” (2010).

Do mojego dorobku naukowego w zakresie glottodydaktyki wpisuje się również redakcja naukowa (we współpracy z prof. UAM dr hab. Beatą Mikołajczyk) sześciu monografii zbiorowych (2012, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018) (poz. II B28, II B29, II B30, II B31, II B32, II B33) poświęconych nauczaniu języków obcych w Polsce i w Europie w kontekście Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego (ESOKJ). W powstanie tych opracowań włączyli się językoznawczy i dydaktycy z ośrodków akademickich z Polski, Austrii, Niemiec, Belgii oraz Francji. Prezentowane koncepcje, refleksje i propozycje w zakresie kształtowania procesu nauczania i uczenia się języków obcych (na przykładzie języków: angielskiego, arabskiego, chińskiego, duńskiego, francuskiego, niemieckiego, polskiego jako obcego oraz rosyjskiego) odnoszą się w nich do wszystkich poziomów kształcenia z uwzględnieniem różnych jego aspektów. Opracowania te zostały zaopatrzone we współredagowane przeze mnie części wstępne, w których zostały zawarte cele, założenia i treści każdego z tomów.

5.3 Frazeologia/Frazeografia

Przeprowadzone przeze mnie badania w zakresie frazeologii i frazeografii dotyczą m. in. rodzajów jednostek frazeologicznych występujących w polsko-niemieckich i niemiecko-polskich słownikach szkolnych oraz sposobów ich lematyzacji (2011) (poz. II B8). Poza tym jestem autorką 94 artykułów hasłowych *Słownika Frazeologicznego Niemiecko-Polskiego on-line* – „Phraseologisches Online-Wörterbuch Deutsch-Polnisch”, który jest pokłosiem projektu badawczego własnego realizowanego na Uniwersytecie Szczecińskim pod kierunkiem prof. Ryszarda Lipczuka ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (poz. II F1). Przytoczony tu słownik charakteryzuje się rozbudowaną strukturą artykułów hasłowych, w ramach której są zawarte obok ekwiwalentów w języku polskim również informacje dot. rodzaju danej jednostki słownikowej (frazeologizmu), jej etymologii i zakresu użycia, zawartości semantycznej w języku niemieckim, ale również synonimy, antonimy i przykłady użycia.

Ponadto w czasopiśmie „Linguistische Treffen in Wrocław” (2014) (poz. II B15) został zamieszczony mój artykuł poświęcony frazeologizmom w ujęciu kontrastywnym dla pary językowej niemiecko-polskiej. Ukazałam w nim formy językowe, których struktura w obu językach występuje w lustrzanych odbiciu. Świadomość występowania takich form językowych jest przydatna szczególnie w kontekście translatoryki i glottodydaktyki.

W opracowaniu „Obraz konia w języku niemieckim” (2016) (poz. II B19) przedstawiłam w oparciu o słowniki przysłów niemieckich Karla Friedricha Wilhelma Wandera (1867) oraz Annelies i Horsta Beyerów (1987) wybrane stałe połączenia wyrazowe z komponentem „koń”, które obrazują społecznie utrwalone na przestrzeni wieków przekonania związane z tym zwierzęciem. Frazeologizmy z ww. komponentem stanowią znaczną grupę w zasobie słownikowym języka niemieckiego i są wyrazem przypisywanej koniom ważnej roli w organizacji życia codziennego, ale także odzwierciedleniem statusu materialnego ich właścicieli czy też uosobieniem urody.

W rozdziale „Lexikographische Inhalte in Gesprächsführern für das Sprachenpaar Deutsch-Polnisch in diachroner Übersicht” (Treści leksykograficzne w rozmówkach dla pary językowej niemiecko-polskiej w ujęciu diachronicznym) (2017) (poz. II B22) dokonałam natomiast ogólnej charakterystyki komponentów leksykograficznych w wybranych rozmówkach polsko-niemieckich i podjęłam próbę określenia ich użyteczności w komunikacji językowej. Na ten temat pisałam również w znacznie zmienionej formie w monografii wskazanej w pkt 4.

Dwa kolejne opracowania traktują o formach rutynowych w perspektywie diachronicznej (od XVI wieku do początków XXI wieku) występujących w polsko-niemieckich rozmówkach językowych. W pierwszym z nich (2018) (poz. II B25) zaprezentowałam formy grzecznościowe stosowane w komunikacji językowej pomiędzy obsługującym personelem i gośćmi gospód, restauracji i innych lokali gastronomicznych. W drugim opracowaniu (poz. II B27), które zostało zrecenzowane i przyjęte do druku, odnoszę się natomiast do form rutynowych stosowanych w komunikacji językowej podczas zabiegów związanych z pielęgnacją ciała w zajazdach, hotelach, łaźniach, a także

u fryzjera (damskiego i męskiego). Wymienione badania miały również na celu zobrazowanie poziomu uprzejmości zakodowanej w analizowanych jednostkach językowych.

5.4 Inne obszary badawcze

Na mój dorobek naukowy składają się ponadto dwa artykuły nawiązujące do innych niż wyszczególnione powyżej obszarów badawczych. Pierwszy z nich dotyczy lingwistyki obrazu, gdyż traktuje o elementach graficznych. Na przykładzie wybranych rozmówek niemiecko-polskich wyodrębniłam typy występujących w nich materiałów ikonograficznych i określiłam ich funkcje w procesie komunikacji językowej (poz. II B24). Materiał ten stanowi częściowe zagadnienie badawcze w monografii wskazanej w pkt 4, w której zostało częściowo zmodyfikowane i znacznie poszerzone.

Kolejny artykuł (współautor Magda Adamska) zatytułowany „Ein Volleyball aus zwei Perspektiven (anhand ausgewählter deutscher und polnischer Sportberichte)” (Mecz piłki siatkowej z dwóch perspektyw na przykładzie wybranych niemieckich i polskich relacji sportowych) (poz. II B26) traktuje o języku sportu. Jego celem jest zwrócenie uwagi na sposób relacjonowania tego samego wydarzenia sportowego (tu: walki pomiędzy reprezentacją Niemiec i Polski w piłce siatkowej mężczyzn o trzecie miejsce podczas turnieju kwalifikacyjnego do Mistrzostw Olimpijskich w Rio de Janeiro w roku 2016) przez niemieckich i polskich dziennikarzy zaangażowanych również emocjonalnie w sukces swojej drużyny narodowej (artykuł jest w trakcie druku).

W artykule „Sprachführer für besondere Zwecke (am Beispiel des Deutschen und des Polnischen)” (Rozmówki do celów specjalnych – na przykładzie języków niemieckiego i polskiego) (2017) (poz. II B23) przedstawiłam kilka wybranych dwu- i wielojęzycznych rozmówek, które zostały opracowane na szczególne potrzeby komunikacyjne, w tym np. dla żołnierzy niemieckich dla ułatwienia im kontaktu z ludnością cywilną krajów sąsiadujących z II Rzeszą Niemiecką (wydanych w 1876 r.), dla lekarzy udzielających pomocy medycznej chorym lub rannym żołnierzom służącym w wielonarodowej armii austriacko-węgierskiej (z 1905 r.) czy też rozmówki dla żołnierzy służących w armiach krajów socjalistycznych należących do Paktu Warszawskiego na potrzeby manewrów wojskowych pod hasłem „Braterstwo broni 80”, które odbyły się w dniach 4 – 12 września 1980 r. na terenach byłej NRD.

Poza tym jestem autorką czterech recenzji opracowań naukowych. Pierwsza dotyczy monografii pod red. Ryszarda Lipczuka, Magdaleny Lisieckiej-Czop i Anny Sulikowskiej poświęconej frazeologizmom w słownikach niemiecko-polskich i polsko-niemieckich (2013) (poz. II B35), druga natomiast monografii o słownikach niemiecko-polskich i polsko-niemieckich dla dzieci autorstwa Magdaleny Lisieckiej-Czop (2014) (poz. II B36). Trzecia recenzja dotyczy dziewiątego tomu czasopisma „Linguistische Treffen in Wrocław” pt. „Im Anfang war das Wort II” (2015) (poz. II B37). Ostatnie opracowanie w tym zakresie (poz. II B38) ma charakter zapowiedzi współredagowanej przeze mnie

monografii nt. „Glottodidaktik. Vergangenheit – Gegenwart – Zukunft” (2017). W materiale tym zostały opisane cele i treści poszczególnych rozdziałów.

5.5 Inne obszary działalności naukowej

Na mój dorobek naukowy składają się ponadto wystąpienia podczas 34 ogólnopolskich i międzynarodowych konferencji naukowych, w tym podczas 26 po uzyskaniu stopnia doktora (załącznik 4, poz. II. H II), a także udział w trzech programach badawczych, w tym dwóch o zasięgu międzynarodowym (załącznik 4, poz. II. F1, II. F2, II. F3). W latach 2015-2018 w celu pozyskania materiałów źródłowych do realizowanych przeze mnie badań prowadziłam kwerendę biblioteczną w Austriackiej Bibliotece Narodowej w Wiedniu oraz w Bibliotece Wolnego Uniwersytetu w Berlinie przy wsparciu programu europejskiego Erasmus (załącznik 4, poz. III. A1, III. A2, III. A3, III. A5, III. A6). Od 1 października 2012 r. pełnię funkcję kierownika Pracowni Badań nad Polsko-Niemieckimi Kontaktami Językowymi w Akademickim Centrum Badań Euroregionalnych działającym przy Akademii im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim pod patronatem Instytutu Sławistyki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. W ramach działalności Pracowni m. in. zainicjowałam i współorganizowałam pod opieką naukową prof. UAM dr hab. Beaty Mikołajczyk sześć międzynarodowych konferencji naukowych z cyklu *Stan i perspektywy kształcenia językowego w świetle europejskich wymagań edukacyjnych* (załącznik 4, poz. III. C1, III. C2, III. C3, III. C4, III. C5, III. C6). Od października 2016 r. jestem członkiem rady naukowej „STUDIA – KONTEKSTY POGRANICZA” – czasopisma Akademickiego Centrum Badań Euroregionalnych przy Akademii im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim (załącznik 4, poz. III. G). Byłam ponadto recenzentką dwóch artykułów do czasopisma Polskiego Towarzystwa Neofilologicznego „Neofilolog”, Nr 51/2 (2018) (załącznik 4, poz. III. P).

5.6 Działalność dydaktyczna, organizacyjna i popularyzująca naukę

W ramach mojej działalności dydaktycznej prowadzę zajęcia na kierunku filologia germańska, w tym m. in. z takich przedmiotów, jak wstęp do językoznawstwa, gramatyka kontrastywna, gramatyka praktyczna języka niemieckiego, seminarium dyplomowe (pod moja opieką prace dyplomowe napisało i obroniło 14 studentów filologii germańskiej, sześć kolejnych prac jest w trakcie przygotowywania). Od 2015 roku realizuję także moduł poświęcony wybranym aspektom neurodydaktycznym i zagadnieniom psychologiczno-pedagogicznym na studiach podyplomowych w zakresie „Przygotowanie pedagogiczne” prowadzonych przez Akademię im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim we współpracy z Wojewódzkim Ośrodkiem Metodycznym w Gorzowie Wielkopolskim (załącznik 4, poz. II. I1).

W latach 2011-2014 prowadziłam zajęcia dydaktyczne dla studentów Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Wiedniu i Uniwersytetu Wiedeńskiego (w ramach programu Erasmus – wyjazdy dydaktyczne STA) (załącznik 4, poz. III. A8, III. A10, III. A11, III. A12).

Ponadto uczestniczę w pracach komisji egzaminów dyplomowych (studia I stopnia) – również jako recenzent prac licencjackich studentów filologii germańskiej i filologii polskiej (załącznik 4, poz. III. J2).

Od 2012 roku pełnię funkcję opiekuna roku (załącznik 4, poz. III. J4).

W latach 2013 – 2018 zorganizowałam (przy wsparciu i/lub z udziałem partnerów zagranicznych) sześć seminariów studenckich promujących język niemiecki i kulturę krajów niemieckiego obszaru językowego nt. „Begegnungen mit Sprache und Kultur” (Spotkania z językiem i kulturą) (załącznik 4, poz. II. I2/1-6). W tym roku planuję kolejne działania w tym zakresie.

W ramach promocji języka niemieckiego prowadziłam ponadto lekcje otwarte w Zespole Szkół Mechanicznych w Gorzowie Wielkopolskim (16 maja 2012 r., 19 czerwca 2013 r.) (załącznik 4, poz. II. I2/9).

Pierwsze doświadczenia w zakresie działalności organizacyjnej zdobyłam pełniąc funkcję przewodniczącej Polskiego Stowarzyszenia Nauczycieli Języka Niemieckiego oddział w Gorzowie Wielkopolskim (1996 – 1998), a następnie doradcy metodycznego (1.09.1998 – 31.08.1999) w Wojewódzkim Ośrodku Metodycznym w Gorzowie Wielkopolskim (załącznik 4, poz. III. Q1, III. Q2, III. Q3). Po uzyskaniu stopnia doktora pełniłam funkcję kierownika Studium Języków Obcych w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Gorzowie Wielkopolskim (od 30 sierpnia 2010 r. do września 2012 r.). Tamże od listopada 2011 r. do końca maja 2014 r. sprawowałam funkcję koordynatora ds. współpracy z zagranicą. Od roku akademickiego 2015/2016 do czerwca 2018 r. byłam członkiem Rady Wydziału Humanistycznego Akademii im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim. Od października 2012 r. pełnię funkcję kierownika Pracowni Badań nad Polsko-Niemieckimi Kontaktami Językowymi w Akademickim Centrum Badań Euroregionalnych (por. pkt 5.5), a ponadto od października 2017 r. funkcję sekretarza Wydziałowej Komisji ds. Jakości Kształcenia (na kierunku filologia) w Akademii im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim (załącznik 4, poz. III. Q IV/1-9).

We współpracy z Wojewódzkim Ośrodkiem Metodycznym w Gorzowie Wielkopolskim, pełniąc funkcję konsultanta ds. języka niemieckiego, nieprzerwanie od wielu lat organizuję i prowadzę w oparciu o autorskie programy różnego rodzaju formy doskonalenia nauczycieli województwa lubuskiego, w tym konferencje, seminaria, warsztaty metodyczne, kursy doskonalące i kursy grantowe. Ich tematyka jest związana z szeroko rozumianą metodyką i dydaktyką języków obcych, w tym języka niemieckiego, a także z aspektami psychologiczno-pedagogicznymi w kontekście dydaktycznym oraz ocenianiem szkolnym na wszystkich etapach edukacyjnych (załącznik 4, poz. III. Q Va, III. Q Vb).

Ponadto na zlecenie Kuratorium Oświaty w Gorzowie Wielkopolskim opracowywałam testy Konkursu Przedmiotowego z Języka Niemieckiego dla uczniów szkół podstawowych województwa lubuskiego (w latach 1998 – 2013) oraz dla uczniów gimnazjów województwa lubuskiego (w latach 2001 – 2019), pełniąc jednocześnie funkcję przewodniczącej

wojewódzkiej komisji konkursowej (załącznik 4, poz. III. M1, III. N2, III. N3). W latach 2014 – 2019 byłam również recenzentem testów Konkursu Przedmiotowego z Języka Niemieckiego dla uczniów szkół podstawowych województwa lubuskiego i uczestniczyłam w pracach komisji egzaminacyjnej (załącznik 4, poz. III. M2).

Pełniłam również funkcję eksperta komisji konkursowej Konkursu na pracę plastyczną inspirowaną lekturą tekstu typu „Leichte Lektüren” dla młodzieży gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej województwa lubuskiego zorganizowanego przez Instytut Goethego w Warszawie. Konkurs miał trzy edycje, które odbyły się w dniach 16 maja i 5 czerwca 2012 r., 9 i 16 maja 2013 r. oraz 22 maja 2014 r. w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim (załącznik 4, poz. III. N5).

Uczestniczyłam także w pracach jury konkursu języka niemieckiego „Fit in Deutsch” dla uczniów gimnazjów zorganizowanego 31 stycznia 2014 r. przez II Liceum Ogólnokształcące w Gorzowie Wielkopolskim, w tym także opiniowałam regulamin konkursu oraz test opracowany przez nauczycieli (załącznik 4, poz. III. N6).

Od 2005 roku na zlecenie Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Poznaniu pełnię funkcję przewodniczącej zespołu egzaminatorów języka niemieckiego sprawdzających arkusze egzaminacyjne podczas sesji letnich egzaminu maturalnego, w tym także prowadzę szkolenia egzaminatorów (załącznik 4, poz. III. N1).

Cały czas (również po uzyskaniu stopnia doktora) staram się dbać o rozwój moich kompetencji w zakresie umiejętności praktycznych, w tym dydaktycznych, uczestnicząc w konferencjach krajowych i międzynarodowych poświęconych tematyce europejskiej oraz kształceniu językowemu, a także innych formach doskonalenia w zakresie dydaktyki języka niemieckiego i innych obszarów niezbędnych podczas realizacji różnego rodzaju projektów edukacyjnych (załącznik 4, poz. III. Q I i III. Q II, III. Q III). Ciekawym doświadczeniem dla mnie był również udział w wizycie studyjnej w Miśni i Dreźnie (19 – 21 kwietnia 2017 r.), podczas której mogłam bezpośrednio doświadczyć sposobów realizacji alternatywnych form nauczania, jak np. opartych na planie Daltońskim czy też realizowanych w szkołach Waldorfskich oraz szkołach Montessori (załącznik 4, poz. III. A4).

Za moją działalność na rzecz rozwoju uczelni i za osiągnięcia w zakresie doskonalenia nauczycieli województwa lubuskiego zostałam wielokrotnie nagrodzona, w tym również otrzymałam Medal Komisji Edukacji Narodowej (2010) (załącznik 4, poz. II. G, III. D).

Szczegółowe informacje dotyczące poszczególnych obszarów mojej działalności wyszczególnionych w punkcie 5. znajdują się w załączniku 4.

Renata Nadobnik